



Eva Gärdsmo Pettersson
Frlansskribent

I huvudet på en forskare

Birgit Rasmussen brinner för att förebygga och förhindra ett "dåligt" döende

2014, efter 22 år i Umeå flyttade den norrländska danskan, leg sjuksköterskan och professorn i omvårdnad, Birgit Rasmussen ner till den skånska myllan. Närmare bestämt till Lund och en ny professorstjänst i omvårdnad med inriktning mot palliativ vård vid institutionen för hälsovetenskaper och till Palliativt Utvecklingscentrum vid Lunds universitet.

– JAG TRIVDES FANTASTISKT bra i Umeå i alla år men känner mig nu också hemma här i Skåne, ett stenkast från bron över till familj och gamla vänner i Köpenhamn. Nu får jag och min man spontanbesök därifrån ibland på helgerna. Det har inte hänt på alla de 30 år som vi bott utanför Danmark, berättar Birgit från ett för dagen snöstormspinat Lund. Hon är visserligen van vid snö och kyla från norr, påpekar hon, men snöstormarna här i Skåne är inte att leka med när de då och då inträffar.

Senast Cancervården hade förmånen att intervjua Birgit hade hon några månader tidigare, i oktober 2009, blivit utnämnd till professor i omvårdnad vid Umeå universitet. Allt var då fortfarande nytt, intensivt och lite omtumlande i den nya rollen, minns hon. Nu, åtta år senare, är det fortfarande oerhört många bollar i luften men hon har sedan länge hittat en bra struktur för sitt arbete.

Hon brinner fortfarande för att bidra till att förebygga och förhindra ett "dåligt" döende för alla.

Med ett dåligt döende menar hon till exempel; bristande symptomlindring av smärta, ångest, oro; att patientens och närståendes behov inte möts; att deras önskemål och prioriteringar är okända, bristande kommunikation; dålig förberedelse inför döendet och döden och onödiga inskrivningar på sjukhus.

– Den positiva utvecklingen av den palliativa vården i Sverige som skett under de senaste decennierna är ett viktigt steg för att lyckas med det här, men fortfarande finns stora förbättringspotentialer i de flesta delar av landet, konstaterar hon.

Den strukturella ramen för detta engagemang utgörs numera alltså av Palliativt Utvecklingscentrum. Ett centrum som skapades 2013 av Lunds universitet och Region Skåne i samverkan och bygger på ett initiativ och donation från Crafoordska Stiftelsen. Inom Palliativt Utvecklingscentrum finns akademisk kompetens med professorer inom både palliativ medicin, i form av verksamhetschefen och överläkaren Carl Johan Fürst och palliativ omvårdnad genom Birgit Rasmussen. Det är en sats-

ning som är unik i såväl Sverige som internationellt.

– Vi har tre verksamhetsben som alla är lika viktiga och så integrerade som möjligt i varandra: Utbildning, utveckling och forskning. Vi har kommit långt med att bygga nätverk med olika vårdgivare, andra palliativa centrum, universitet och högskolor inom regionen men också nationellt och internationellt, betonar Birgit Rasmussen och fortsätter:

– När jag började här var vi fem anställda. Nu är 14 personer knutna till oss. Vi har två doktorander och tre postdoc kopplade till våra forskningsprojekt och vi har personal för kvalitetsutveckling, utbildning och administration.

”Det finns oändligt mycket viktigt och spännande att forska på inom det här området.”

Utbildning för alla yrkeskategorier

Palliativt Utvecklingscentrum har starkt fokus på utbildningar för alla yrkeskategorier. Allmän palliativ vård, palliativ medicin, etik, olika sjukdomar, barn i palliativ vård, smärta, metoder för svåra samtal, "de nödvändiga samtalen", är några exempel på kurser som erbjuds.

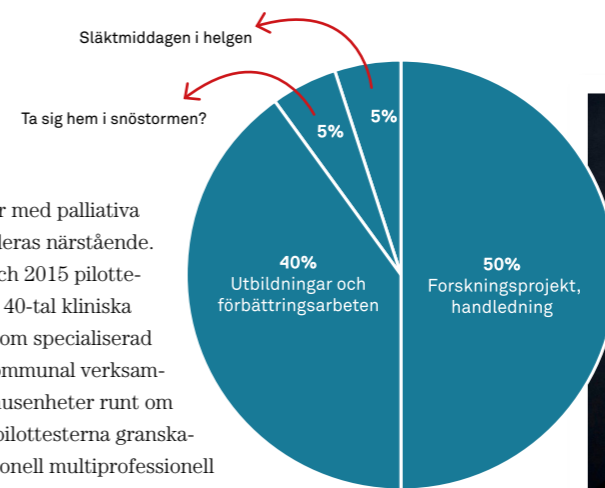
– Vi ger ett tjugotal kurser varje år och arbetar för att bredda verksamheten både geografiskt och innehållsmässigt. Vi bedriver även forskning på våra utbildningar, för att vara säkra på att de verkligen är relevanta för den palliativa vården ute i verksamheterna. Just nu håller jag på att planera för ett andra möte med inbjudna sjuksköterskor inom palliativ vård i regionen för att prata om vilken kompetens som behövs för framtiden. Vi har haft ett sådant och det var mycket givande. På sikt hoppas vi att det leder till att vi, tillsammans med olika lärosäten, tar fram en specialistutbildning för sjuksköterskor inom palliativ omvårdnad.

NVP - dominerande utvecklingsarbete

Birgit berättar att vad gäller utvecklings- och förbättringsarbeten, har framtagandet av den nationella vårdplanen för palliativ vård, NVP, varit ett både resurskrävande och prioriterat område sedan hon kom till Lund. Nu är den delen lotsad i hamn. Från och med hösten 2016 kan NVP användas kostnadsfritt av alla vårdenheter som önskar detta stöd och kvalitetssäkring av vår-

den för patienter med palliativa vårdbehov och deras närstående.

Under 2014 och 2015 pilottestades NVP i ett 40-tal kliniska verksamheter inom specialiserad palliativ vård, kommunal verksamhet och på sjukhusenheter runt om i landet. Under pilottesterna granskades även en nationell multiprofessionell referensgrupp (ca 90 personer) och patient- och närståenderepresentanter innehållit i vårdplanen.



Forskning förankrad i vården

Forskningsprojekt i samband med implementeringen av NVP samt metoder för svåra samtal, är exempel på pågående forskning inom området personcentrerad palliativ vård som Birgit Rasmussen är engagerad i. Andra sådana projekt är Patienter och närståendes önskemål och prioriteringar vid allvarlig sjukdom samt framtagning av meningsfulla skattningsinstrument.

– När det gäller skattningsinstrument är det så oerhört viktigt att de vi tar fram verkligen är meningsfulla för alla - patienter, närstående och personal. IPOS är ett sådant bra, heltäckande instrument som med tio frågor behandlar patientens huvudsakliga problem samt närståendes oro med mera. Det är ett ursprungligen brittiskt instrument, som Palliativt Utvecklingscentrum översatt till svenska. Det finns att ladda ner utan kostnad på <http://pos-pal.org/maix/ipos-translations.php>

Våra forskningsprojekt är, påpekar Birgit, direkt förankrade i vården. De sker ofta i samarbete med kommuner eller andra universitet och högskolor. Ett sådant projekt som Birgit nämner under vårt samtal är forskningsprojektet - Existentiell ensamhet - en utmaning inom vård och omsorg till sköra äldre personer med syftet att undersöka och beskriva existentiell ensamhet hos äldre personer samt deras närstående, men också att undersöka vårdpersonals erfarenhet av att möta personer med existentiell ensamhet för att utveckla kunskap om bemötande av dessa behov. Resultat från studien börjar snart bli tillgängliga.

Ett annat viktigt projekt som upptar Birgits tid och som också berör äldre, är Implementering av kunskapsbaserad palliativ vård för äldre personer i särskilda boenden (KUPA). Projektet syftar till att implementera och utvärdera hur en kunskapsbaserad modell för palliativ vård i särskilda boenden påverkar livskvalitet och delaktighet hos de mest sjuka äldre i särskilda boenden och hos deras närstående. Studien genomförs på tio särskilda boenden i Kronobergs län och tio i Region Skåne. Resultat från studien kommer finnas tillgängliga med start nu våren 2017.

Fullt program

Att Birgit Rasmussen minst sagt har fullt program blir allt tydligare ju längre vårt samtal pågår. Utbildning, handledning, utvecklingsprojekt, alla parallella forskningsprojekt. Hur hinner man med?

– Jag har oerhört stor hjälp av administrativa resurser här på centrumet och av våra postdoc-forskare som är projektledare för en del av projekten. De ser till att jag är på rätt plats vid rätt tillfälle. Utan den hjälpen hade det varit svårt, förklarar Birgit.



Vi gissar att engagemanget för de palliativa patienterna, deras anhöriga och för personalen ute i verksamheterna nog också fungerar som extra bränsle. För utöver allt det redan pågående finns det också en stark drivkraft hos Birgit Rasmussen att blicka framåt.

– Det finns oändligt mycket viktigt och spännande att forska på inom det här området. Jag, liksom många kollegor i landet, ser att det inte är tillräckligt att endast vårdpersonal har kunskap om sorg, döendet och döden. Det är en angelägenhet för alla i samhället. Vi ser och välkomnar rörelsen som inkluderar det som kallas ett folkhälsoperspektiv på den palliativa vården. Jag och centrumet har varit delaktiga i flera internationella initiativ samt inom Dö bra-projektet som forskar kring detta. Där finns mer att göra. Vi behöver prata mer om död och sorg redan i skolan, precis som man pratar om exempelvis sexuell hälsa.

– Jag är också intresserad av att utforska frågan om hur man engagerar volontärer? Sjukvården har begränsade resurser som knappast kommer att öka i framtiden. Volontärer spelar redan en stor roll inom palliativa specialistverksamheter som Axlagården. Hur skulle sjukvården inom kommun och landsting kunna ta del av ett sådant ideellt engagemang?



Birgit Rasmussen – En karriär i korthet

1973 - Grundutbildning leg sjuksköterska, Köpenhamn. Några år senare, vårdlärareexamen. Därpå följde arbete i Peru samt USA.

1989 - Master of Science vid University of Illinois. Därefter några års arbete i Norge där intresset för palliativ omvårdnad väcktes.

1992 - Flytt till Sverige, Umeå universitet och en forskartjänst kopplad till Axlagårdens hospice.

1999 - Doktorerade med avhandlingen: In pursuit of a meaningful living amidst dying: Nursing practice in a hospice.

2009 - Utnämndes till professor i omvårdnad vid Umeå universitet.

Sedan 2014 - Professor i omvårdnad med inriktning mot palliativ vård vid institutionen för hälsovetenskaper och Palliativt Utvecklingscentrum, Lunds universitet.